

EKONOMICKÉ OTÁZKY KASPICKÉHO REGIONU

II. číslo, říjen 2009

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity – www.iips.cz

OBSAH **Vladimír Šimoňák: Neuznaný stát jako způsob podnikání: příklady Abcházie a Jižní Osetie s. 2** — **Oldřich Krpce: Od stability přes prosperitu k demokracii – reflexe pozice současného Ázerbájdžánu s. 7** — **Anna Leshchenko: Příliš drahé nepřátelství: ekonomické dopady ázerbájdžánsko-arménského konfliktu s. 9** — **Vakhtang Darchiashvili: GUAM – organizace, která se ještě hledá s. 12** — **Pavla Mandátová, Filip Černochoch: Letní škola energetické politiky aneb krátká sonda do Ázerbájdžánu s. 16** — **Fariz Huseynov: Boj s informačnou asymetriou v ázerbájdžánské ekonomice s. 18**

Neuznaný stát jako způsob podnikání: příklady Abcházie a Jižní Osetie

V zamrnutých konfliktech postsovětského prostoru můžeme vidět celou řadu různých problémů, typicky jde o etnické otázky živené zájmy velmocí. Jsou to však teprve hospodářské faktory, které vytyčují hranice možnosti místních aktérů a určují jejich motivaci. V případě Jižní Osetie a Abcházie se už téměř dvacet let krystalizuje neuznaný stát jako osobitá forma hospodářské činnosti, mimo hranice státu a zákonnosti. *Str. 2*

Od stability přes prosperitu k demokracii – reflexe pozice současného Ázerbájdžánu

Pro reflexi aktuálního politického a hospodářského vývoje v zemi nacházející se na jiném stupni rozvoje a v jiném geografickém prostoru je vždy lákavé použít jako referenční rámec model moderní pluralitní demokracie, k němuž se hrdě hlásí i Česká republika. Je však důležité, abychom na moderní společenské uspořádání typické pro současné západní společnosti nahlíželi jako na specifickou etapu historického vývoje. *Str. 7*

GUAM – organizace, která se ještě hledá

Po rozpadu Sovětského svazu hledaly nové nezávislé státy směr své zahraniční politiky. Role lídra se ujalo Rusko jako hlavní dědic rozpadlé mocnosti a z jeho iniciativy bylo v roce 1991 vytvořeno Společenství nezávislých států, v ČR známé pod zkratkou SNS. *Str. 12*

International Institute of Political Science
of Masaryk University

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity

Editorial

Vážení čtenáři,

když jsme před nedávnem vydávali první číslo bulletinu Centra ázerbájdžánských a kaspických studií ani jsme netušili, s jak příznivou odezvou se potkáme. Množství veskrze pozitivních reakcí nás nicméně přesvědčilo o tom, že tento region má v Česku setrvale rostoucí počet příznivců a že existuje intenzivní poptávka po solidně zpracovaných a podložených textech o jeho slabinách i úspěších.

Dovolujeme si Vám proto nabídnout další číslo, tentokrát věnované ekonomickým otázkám této oblasti. Tamní státy se samozřejmě snaží najít si své místo na globálním trhu a ne vždy jim v tom může pomoci ropa či zemní plyn. Snaze posílit národní ekonomiky prostřednictvím organizace GUAM se proto podrobně věnoval Vakhtang Darchiashvili v textu na straně 12, obtížnou hospodářskou situaci neuznaných států zase zasvěceně rozebírá Vladimír Šimoňák. Pozornost si jednoznačně zaslouží i úvaha ředitele Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity Oldřicha Krpce o demokratickým vývoji Ázerbájdžánu, spíše oddechové čtení Vám může nabídnout reportáž z letní školy energetiky, konané v témže státu.

Ať už si vyberete některý ze zmíněných textů, nebo svou pozornost věnujete těm, které jsme pro nedostatek prostoru nezmiňovali, přejeme Vám za tým autorů příjemné čtení.

Filip Černochoch, Eltay Dilbazi

Neuznaný stát jako způsob podnikání: příklady Abcházie a Jižní Osetie

VLADIMÍR ŠIMOŇÁK

V zamrznutých konfliktech postsovětského prostoru můžeme vidět celou řadu různých problémů, typicky jde o etnické otázky živené zájmy velmocí. Jsou to však teprve hospodářské faktory, které vytvářejí hranice možnosti místních aktérů a určují jejich motivaci. V případě Jižní Osetie a Abcházie se už téměř dvacet let krystalizuje neuznaný stát jako osobitá forma hospodářské činnosti, mimo hranice státu a zákonnosti.

Rozpad Sovětského svazu byl doprovázen vyhlášením početných deklarací nezávislosti, často i ve jménu obyvatel území, která předtím neexistovala jako správní jednotky (např. Podněsteří). Většina těchto útvarů nepřežila fázi konsolidace státnosti nástupnických republik SSSR, ale některé se po krátkých ozbrojených konfliktech stabilizovaly jako neuznané státy. Jejich vztahy s mezinárodně uznaným státem, na jehož území existují, se označují pojmem zamrzlý konflikt. Za nejvýznamnější případy můžeme považovat Abcházii a Jižní Osetii na území Gruzie, Podněsteří na území Moldávie či Náhorní Karabach na území Ázerbájdžánu.

V zamrzlých konfliktech samozřejmě hrají důležitou roli etnické otázky či zájmy velmocí, hranice možností místních aktérů jsou však vymezeny zejména hospodářskými faktory, stejně tak jako hospodářská opatření vypovídají o jejich motivaci. Obzvláště patrné je to například v případě Jižní Osetie a Abcházie, kde se už téměř dvacet let krystalizuje neuznaný politický útvar jako zvláštní forma hospodářské činnosti, mimo hranice státu a zákonnosti.

Černé díry na mapě

Jedná se o malé útvary, jejichž plošná rozloha je 3900 km² v případě Jižní Osetie a 8700 km² v případě Abcházie, což můžeme srovnávat s rozlohou českých nebo slovenských samosprávných krajů. Rozměry jejich území v severo-jížním a východo-západním směru jsou podobně miniaturní: v Jižní Osetii jde o 88, respektive 77 km, v Abcházii o 54, respektive 160 km. Zvláštností Jižní Osetie byla až do války v roce 2008 skutečnost, že neměla souvislou hranici a obce pod kontrolou Cchinvali se nepravidelně střídaly s obcemi pod kontrolou úřadů v Tbilisi. Do určité míry to bylo následkem přirozené vzájemné izolovanosti horských údolí.

Asi 90% území Jižní Osetie leží ve výšce min. 1000 m nad mořem a je známo, že horské oblasti jsou obtížněji kontrolovatelné separatistickou či jakoukoli jinou vládou. S výjimkou Kavkazu, který odděluje Jižní Osetii a Abcházii

od Ruska, nejsou tyto útvary ohraničeny relevantní přírodní bariérou a vzdáleností, jež by musely překonat hrozby (např. útok) ze strany gruzínské vlády, jsou minimální. Hlavní město Jižní Osetie Cchinvali je od území ovládaného metropolitními úřady vzdáleno méně než 10 km.

Tato geografická konfigurace činí neuznané státy extrémně vojensky zranitelnými a jakýkoli náznak silového řešení ze strany metropolitních úřadů představuje akutní nebezpečí zániku. To vše se plně projevilo v krátké válce v srpnu 2008. Minimální vzdálenosti relativizovaly rozdíl mezi taktickými a strategickými cíli, odstranily časový i geografický prostor pro taktické manévrování a vytvořily tak předpoklady pro urputné a neobyčejně intenzivní boje. Ozbrojený pokus o obnovení autority Tbilisi nad Jižní Osetií nebyl pro místní a regionální pozorovatele žádným překvapením. Samotná povaha území, o které se bojovalo, však způsobila vyústění této akce do nepřiměřeně krvavého a pustošivého konfliktu.

Není náhodou, že neuznané státy se rozkládají na územích, které lze považovat za strategicky výhodné, respektive které je orgány metropolitních států, v tomto případě Gruzie, těžko kontrolovatelné. I když se často označují jako enklávy, pro přežití neuznaných států jsou životně důležitá právě „okna do světa“, které jim poskytují jejich poloha. V případě Jižní Osetie plní tuto funkci tunel v Roki, v případě Abcházie kromě horské hranice s Ruskou federací zejména pobřeží Černého moře.

Místo gruzínštiny ruština

Údaje o počtu obyvatel, poskytované různými zdroji, jsou mnohem různorodější než údaje o fyzické geografii. Orgány neuznaných států samy přiznávají nespornou skutečnost, že oproti sovětskému období došlo ke značnému poklesu počtu obyvatel. Kromě ekonomické migrace směrem do západní Evropy, obvyklé v celém postsovětském prostoru, etnicky motivované emigrace a úbytku obyvatel v důsledku mezietnických konfliktů se jako důvod uvádí především

stárnutí obyvatelstva. Tyto „oficiální“ údaje lze však všeobecně považovat za mírně až výrazně nadhodnocené podle toho, jak intenzivní je přímá souvislost demografie s pozicí stran konfliktu.

Odhady počtu obyvatelstva Jižní Osetie kolísají mezi 49 tisíci a 100 tisíci osobami; v případě Abcházie „oficiální“ údaj 340 tisíc osob (r. 2001) konkuruje odhadům pohybujícím se v rovině 80 tisíc až 145 tisíc osob. Navzdory všem pochybnostem je zřejmé, že relativní úbytek obyvatelstva oproti poslednímu sovětskému sčítání lidu v r. 1989 je výraznější opět v případě Abcházie, jelikož tehdy bylo zaznamenáno 525 tisíc obyvatel. Objektivním faktorem, který ztěžuje odhad počtu obyvatel a relativizuje jeho význam, je i pravidelná pracovní migrace osob, která je vzhledem k miniaturním rozměrům těchto území často každodenní.

Podobně disproporce v odhadech lze pozorovat i pokud jde o etnické či náboženské složení obyvatel. Toto téma je citlivé už tím, že – narozdíl např. od Kosova – etnika obývajících území neuznaných států se příliš neliší v tempu demografického růstu. Výraznější změny ve struktuře populace jsou tedy většinou následkem cílevědomých snah o etnickou homogenitu území. V případě Jižní Osetie existoval před srpnem 2008 konsenzus o rozdělení obyvatelstva přibližně na 60 % Osetů a 30 % Gruzínců, podíl gruzínské národnosti se však v důsledku války výrazně snížil, což vzdáleně připomíná významné posuny v etnickém složení Abcházie. Na konci osmdesátých let něco málo přes 17 % etnických Abcházů čelilo převaze zhruba 45 % Gruzínců. I když ani dnes Abcházové zjevně netvoří absolutní většinu obyvatel, nedobrovolný odchod asi 250 tis. etnických Gruzínců rozhodně zvrátil demografickou situaci v regionu.

Za velmi významný faktor musíme v této souvislosti považovat skutečnost, že se Abcházové a Oseti opírají o významnou diasporu. Z celkového počtu Abcházů, který se odhaduje na 100 – 150 tisíc, jich většina nežije v Abcházii samotné, ale v severní (ruské) části Kavkazu, zejména však v Turecku a rozptýleně po státech Blízkého Východu. Podle uvedeného sčítání lidu z r. 1989 lze též konstatovat, že etničtí Abcházové měli už v době trvání SSSR sklon používat jako druhý jazyk spíše ruštinu než gruzínštinu. Severní Osetie–Alanie je zase autonomní republikou Ruské federace a kontakty

mezi vedením jihoosetských separatistů a autonomními orgány na severu Kavkazu jsou poměrně intenzivní. Narozdíl od Abcházů mají Osetové tradici ve vyšší stupni integrace s etnickými Gruzínci. Mezi oběma národy se v hojně míře uzavírala smíšená manželství a je doloženo, že před rokem 1989 většina Osetů v Gruzii žila mimo tehdy existující autonomní oblasti, neboli v Gruzii samotné. Narušení této tradice je jedním z nejtragičtějších důsledků války v srpnu 2008.

I pekárna je průmysl

Podobně jako celému prostoru bývalého SSSR ani neuznaným státům se nevyhnula všestranná hospodářská krize. Jelikož se na jejich území nenacházejí významné zdroje nerostných surovin, byly obzvláště těžce postiženy rozpadem dodavatelsko-odběratelských vztahů na svazové úrovni, degradací hospodářské struktury a snížením přidané hodnoty hospodářských činností až na samozásobitelskou úroveň. Nejvýraznějšími doprovodnými jevy byla vysoká nezaměstnanost, inflace, propad životní úrovně a v důsledku toho všeho masivní ekonomická emigrace.

Část Abcházie, představující úzký pruh podél pobřeží Černého moře, má všechny předpoklady pro pěstování subtropických plodin, zatímco zbytek území se vyznačuje výrazně horským charakterem. Vedle samozásobitelských plodin se pěstuje značné množství čaje (nejvýznamnější exportní komodita), citrusů a lískových ořechů. Tento tradiční sortiment exportních plodin ilustruje i prakticky nulový dopad sankcí ze strany Ruska platných do jara 2008, které teoreticky bránily legálnímu exportu. Naproti tomu Jižní Osetie představuje extrémní příklad ústupu k samozásobitelskému zemědělství.

Ani jeden z abcházských regionů nedisponuje významnou průmyslovou základnou. Kromě zpracování zemědělských produktů je jediným porovnatelným prvkem těžba a zpracování dřeva. Rozpad průmyslu dosáhl dokonce takové úrovně, na které se za průmyslový provoz považují i pekárny. Téměř všechna elektrická energie spotřebovaná v tomto regionu navíc pochází z vodní elektrárny na řece Inguri, která leží přesně na hranici mezi vládou a separatisty kontrolovanými územími. Situace je taková, že vodní rezervoár kontroluje Tbilisi, zatímco Suchumi ovládá generátory a další technologické prvky. Menší část (asi 40 %) vyprodukované elektřiny směřuje do Abcházie, která jí však tolik nespotřebuje a jejími dodávkami vyrovnává svoje vysoké deficity v obchodě s Ruskem. V této situaci je spolupráce obou stran přímo dojemně harmonická a přirozeně vyvolává podezření z korupce, zejména u činitelů gruzínské ministerstva energetiky.

Asi 60 % miniaturní průmyslové produkce Jižní Osetie obstarává jeden závod na zpracování minerální vody a jeden závod na zpracování dřeva (pila). Dosud největším úspěchem tohoto „průmyslu“ zůstává, že se podařilo udržet produkci i navzdory výpadkům dodávek elektřiny z Ruska.

Investuje i moskevský primátor

V terciárním sektoru hospodářství lze pozorovat nižší míru, resp. jiné vzory degradace hospodářské struktury oproti sovětské éře. Jelikož se přestalo investovat, došlo k výraznému úpadku hmotné infrastruktury, například dopravních cest. Distribuční cesty zboží se přizpůsobily poptávce na obou stranách hranic, uznaných i neuznaných, čímž došlo ke značnému rozšíření nezákonných toků zboží ze sovětské éry.

V neuznaných státech nakumulovalo mnoho osob hospodářské pozice a politické a/nebo vojenské funkce. Běžné potřeby zásobování obyvatelstva tak nejsou zabezpečeny obchodní sítí v pravém slova smyslu, ale spíše improvizovanými tržišti, na kterých je možné v atmosféře absolutní etnické tolerance nakoupit téměř všechno k uspokojení základních životních potřeb, od potravin přes tabák až po palka. Evidenční čísla vozidel svědčí o tom, že toto zboží bylo dovezeno na území Jižní Osetie z Ruska. Překládání zboží na vozidla s gruzínskou registrací je běžná činnost, která indikuje odbyt větší části tohoto zboží i mimo region, přičemž v kontextu celé Gruzie má obzvlášť velký význam dovoz obilí a mouky z Ruska. Tento postup potvrzuje notoricky známou tezi, že hlavním aktivem ekonomiky Jižní Osetie je tunel v Roki, který spojuje obě strany Kavkazu.

V případě Abcházie je struktura maloobchodní sítě podobná, ale metody distribuce jsou přece jen sofistikovanější. Nejvýznamnějším charakteristickým prvkem je turistický

ruh, jenž následkem škod na infrastruktuře utrpěl značné ztráty, kdy jen v roce 2003 činil propad počtu hostů odhadem až 97 %. Na druhé straně je zřejmé, že velká část obrátu v této oblasti není evidována. Subtropické podnebí a černomořské pobřeží činí z Abcházie oblíbenou destinaci zejména ruských turistů, což je v posledních letech poměrně náročná klientela. Tomu potom odpovídají i výrazné investice do infrastruktury, ve kterých dlouhodobě exponovanou úlohu hraje dlouholetý moskevský primátor Jurij Lužkov. Tento vlivný pán a jeho skupina všeobecně podporují snahy o nezávislost neuznaných států, přičemž charakteristickým rysem těchto aktivit je, že jako investor vystupuje přímo samospráva města Moskvy. Zimní olympijské hry v Soči (vzdálené od Suchumi jen několik desítek kilometrů) jsou uváděny jako důvod dalších investic.

Nejvýznamnějšími investory na území neuznaných států jsou ruské podniky, v případě Abcházie částečně též subjekty z Turecka. Subjekty z jiných zemí se investičně prosazují jen výjimečně, například jsou známy jisté podíly španělského kapitálu na těžbě dřeva v Abcházii. Reakce metropolitních států na tyto investice jsou předvídatelně negativní, přičemž se zdůrazňuje nelegálnost takových převodů vlastnictví a perspektiva jejich zrušení po likvidaci neuznaných států. Vzhledem k síle ekonomických zájmů ruských subjektů a možnostem Ruska ochránit je lze tyto hrozby považovat za neaktuální. Jsou však zřejmě způsobilé odstranit neruské zájemce o investice.

Nejnovější publikace Mezinárodního politologického ústavu MU

Spočíval problém komunistického práva jen v jeho aplikaci konkrétními lidmi, popřípadě v jeho dočasném více či méně přímém ovlivnění nedemokratickou politikou, anebo v systému jako takovém? Existovala možnost, že bychom se nakonec přeci jen dočkali tak dlouho ohlašovaných světlých zítřků, kdybychom s cinkáním klíčů ještě pár let počkali? Na jakých hodnotách vlastně bylo komunistické právo založeno? Je něco, čím toto právo přispělo do „světové pokladnice jurisprudence“? Měli bychom se k některým jeho institutům vrátit, respektive, je dobře, že jsme u nich zůstali?

Celkem dvacet devět autorů odpovídá na tyto otázky ve třech desítkách příspěvků seřazených do čtyř částí. První z nich obsahuje texty zaměřené na obecnější filosofické a historické okolnosti spojené s komunistickým právem. Druhá část nabízí analýzy jednotlivých právních odvětví, hlavních institutů, osobností a vývojových trendů. Třetí část se věnuje rozboru právní úpravy i faktické reality činnosti v nejvýznamnějších právních profesích. Konečně čtvrtá část zahrnuje několik osobních vzpomínek na dobu komunistického práva.

Víc informací na www.komunistickepravo.cz

Více informací o knihách IIPS najdete na www.iips.cz

V Abcházii a Jižní Osetii se jako měna používá ruský rubl, společným rysem neuznaných států je však značná míra demonetizace a přechod k barterovému obchodu. Jako platidlo je běžně přijímán nejen ruský rubl (RUB), ale i gruzínský lari (GRL) a světové měny (EUR, USD).

Sociální síť v uniformě

Veřejné finance neuznaných států jsou oblastí, o které neexistuje spolehlivý komplexní přehled, více zdrojů však poskytuje útržkovité informace, ze kterých lze poskládat poměrně souvislý obraz. Všichni pozorovatelé se shodují v tom, že odhady HDP a podobných ukazatelů mají pouze orientační charakter. Kromě nepřesnosti údajů je třeba mít na paměti, že určitý stupeň hospodářského rozvratu způsobuje praktickou neschopnost vlády řídit společenské procesy ekonomickými nástroji, což dále snižuje relevanci běžně používaných ukazatelů.

Situaci v Jižní Osetii můžeme považovat za velmi vážnou. Průměrný starobní důchod v roce 2003 byl odhadován na 2 USD, průměrná měsíční mzda na 7 USD měsíčně. Separatistické orgány však nevládaly vyplácet ani tyto položky, což je obzvláště záležející při životním minimu stanoveném na 40 USD a při odhadovaném HDP ve výšce 250 USD na 1 obyvatele. Výsledkem je, že populace má převážně zájem buď o samozaměstnání v samozásobitelském zemědělství anebo o nelegální podnikatelské aktivity, případně o zařazení do separatistických ozbrojených složek. Odhaduje se, že běžný zaměstnanec těchto složek má denní nelegální příjem srovnatelný s měsíčním životním minimem. Rozpočet Jižní Osetie na rok 2003 představoval symbolickou částku 15 mil USD, z nichž údajně až 60% pochází z přímých převodů z Ruska. Je třeba mít na paměti, že tyto procesy probíhaly ještě před oficiálním uznáním nezávislosti Ruskem v srpnu 2008.

Propad abcházské ekonomiky oproti roku 1989 byl podobně katastrofický. Odhady HDP se pohybují na úrovni okolo 70 mil USD (2003) oproti původním asi 700 mil USD. Podobně jako Jižní Osetie a Podněsteří má i Abcházie výrazný, narůstající a zjevně nedobytný dluh za dodávky zemního plynu od OAO Gazprom. Objem oficiálního rozpočtu Abcházie byl překvapivě v některých letech ještě nižší než v případě Jižní Osetie a jeho výdaje na 1 obyvatele dosáhly např. v r. 2003 absurdní úrovně 30 USD, přičemž vojenské výdaje představovaly více než 15% z celkového rozpočtu.

Za zmínku stojí i skutečnost, že orgány abcházských separatistů si jako jediné veřejně stěžují na výpadky rozpočtových příjmů způsobené pašováním různého zboží. Pokud je situace v hrubých rysech podobná i v ostatních neuznaných státech, nabízí se vysvětlení, že jejich znepokojení je způsobené spíše tvrdou konkurencí ostatních (i gruzínských) skupin než principiálním nesouhlasem s těmito aktivitami.

Ekonomice vládní pašování

Načrtnutá struktura kvazi-legální ekonomiky (když pomíneme otázku státoprávní legality a legitimacy) neuznaných států zjevně nevysvětluje skutečnost přežití obyvatel těchto útvarů a už vůbec ne komplexnějších struktur jejich společností.

Většinu hospodářství neuznaných států podle všeho tvoří nelegální přeshraniční obchod s různým zbožím. Avšak jen výjimečně a na základě nepřímých údajů lze odhadovat, o jaký objem obratu se jedná.

Gruzie leží na přímé cestě asijského heroínu do Evropy a už před invazí USA do Afghánistánu (a následujícím zhruba trojnásobným nárůstem jeho produkce) byla tato droga při sporadických kontrolách poměrně běžným nálezem. Zvláště problematickým důsledkem je nárůst frekvence drogových závislostí v neuznaných státech, jelikož kurýři s narkotiky jsou odměňováni přímo „zbožím“, které buď konzumují, nebo dále prodávají. Prezident Jižní Osetie v r. 2003 dokonce vyjádřil znechucení nad skutečností, že heroín lze běžně koupit v každé lékárně v Cchinvali a že v osetských horách je v menším množství obvyklé pěstování máku. Vzhledem k nižší výnosnosti obchodu a určení na místní, resp. regionální spotřebu jsou produkty z konopí na druhém místě.

Pokud jde o zbraně, obchod s nimi nepřekračuje rozměry obvyklé v jiných krizových regionech, obvyklé jsou zejména lehké pěchotní zbraně, jejichž stálými odběrateli jsou vlastně všechny gangy působící v regionu. Významnou souvislostí je partnerství obou gruzínských regionů s Podněsteřím, které disponuje nezanedbatelnými zbrojařskými kapacitami. Většinu dodávek tvořily a tvoří lehké pěchotní zbraně, objevily se však zprávy i o dodávce raketometných systémů Grad do Abcházie.

Zvláštní kapitolu představuje hrozba obchodu s radiologickými zbraněmi, na kterou odpůrci neuznaných států upozorňovali zejména po událostech ze dne 11.9.2001. Existují náznaky o konstrukci tzv. špinavé bomby namontované jako hlavice na raketě typů Alazan a Alan, na jejímž vývoji se údajně podíleli vědci z Vladikavkazu (ruská autonomní republika Severní Osetie-Alanie) a se svým dosahem asi 10 km původně měla sloužit k rozptylování obláčnosti. Jsou to jednoduchá zařízení připomínající podomácky vyrobené rakety používané palestinskými teroristy. Potřebný radioaktivní materiál měl být obstarán především v Podněsteří, což podpořilo tvrzení, že Podněsteří představuje cosi jako supermarket pro teroristy a kriminálníky všeho druhu. Obchod s lidmi a jejich orgány je velmi nepřehledný a existují o něm jen útržkovité náznaky. Specialitou kavkazských regionů jsou případy otroctví, resp. otroctví podobných praktik, které však mají vzhledem k dostatku sociálně odkázané pracovní síly a komplikace spojené s těmito praktikami zřejmě spíše výjimečný charakter.

Zboží podléhající zvláštním daním jsou tradiční složkou portfolia pašeráků všude na světě. Kromě parfémů jde zejména o alkohol, tabákové výrobky a pohonné hmoty. V případě tabáku a alkoholu je pravidlem, že se využívá neplacení daní jako základ cenové konkurence výrobků na trhu zemí SNS, ve kterých má gruzínský alkohol dobré jméno. V souvislosti s tím dochází někdy ke zneužívání této reputace balením a exportem např. dováženého vína ze třetích zemí. Sekundárním jevem je falšování produktů známých značek (např. cigarety Marlboro vyráběné v Abcházii). Charakteristicky těsně je vlastnické propojení výroby a distribuce zboží v rámci separatistické elity. Tabákový průmysl v Abcházii v r. 2003 kontroloval bratr prezidenta Ardzinbu a není známo, že by se na tom něco změnilo.

V případě pohonných hmot je předmětem zájmu jejich převoz z Ruska a distribuce spotřebitelům na území Gruzie. Vzhledem k zásobovacím obtížím doprovázející období existence SSSR a úplnou odkázanost Gruzie na ázerbájdžánské a zejména ruské zdroje představuje toto „odvětví“ jednu z nejstarších aktivit organizovaného zločinu na tomto území.

V rámci legálně vyráběného zboží se jedná o rozmanité komodity zejména potravinářské povahy, které tvoří některé z mála exportů neuznaných států. Zhruba polovinu abcházského vývozu do Ruska představuje čaj, ale tento export je z větší části oficiální. Významný zdroj příjmů Abcházie tvoří navzdory donedávna existující blokádě vývoz dřeva, a to zejména na lodích s tureckou registrací. Téměř 80 % exportovaného dřeva představuje kulatina bez jakéhokoli zpracování, což ukazuje jednak na rozpad nejzákladnější infrastruktury a jednak na živelnou povahu těžby dřevěné hmoty. Významnými souvislostmi je tu značně velká abcházská diaspora v Turecku a skutečnost, že Turecko a Rusko dosud společně stojí proti všem iniciativám (zejména ze strany Rumunska) o společnou či individuální kontrolu lodní dopravy v Černém moři, v němž se všeobecně předpokládá vysoká míra ilegálních aktivit.

Zvláštní kapitolu potom představuje vývoz lískových ořechů z Abcházie, neboť jádro plantáží se nachází v okresech Gali a Zugdidi, kde vznikla přibližná rovnováha mezi abcházskými, gruzínskými a ruskými aktéry. I když to může znít zvláště, lískové ořechy se staly předmětem poměrně intenzivního a násilného soupeření, protože rozdíl mezi nákupní cenou (náklady vyděračského výkupu od místního obyvatelstva) a cenou na světových trzích činí stovky procent. Důsledkem přibližné rovnováhy sil je společně organizovaný export do Ruska podél pobřeží po cestě, která je kvůli tomu ironicky nazývána i „cestou smíření“. Turecko jako největší světový vývozců ořechů a sušených plodů představuje dodatečnou možnost exportu.

Jako doplňková aktivita vystupuje obchod s odcizenými vozidly a uměleckými předměty. Tradičně se jedná o auta pocházející ze západní Evropy, avšak jejich přejezd je často více postupňový a gangy působící v Abcházii s oblibou kradou auta i v Tbilisi. O kořistné povaze hospodářských aktivit na úze-

mí celé Gruzie svědčí i to, že významnou položku tvoří vývoz skromné produkce uhelných dolů v Abcházii a železného šrotu. Nepoužívaná a částečně i nepoužitelná strojní zařízení jsou systematicky vyvážena jako železný šrot do té míry, že někteří pozorovatelé vyhodnotili tento vývoz jako nejvýznamnější položku zahraničního obchodu celé Gruzie za rok 2001. Vzhledem ke stálému zvyšování cen železného šrotu (ale i barevných kovů) na světových trzích, které bylo přibližně mezi lety 2000 a 2008 způsobeno zejména rostoucí spotřebou Číny, lze předpokládat, že tento obchod expandoval též a jeho jediným limitem je možné vyčerpání místních „zdrojů“.

Podtrženo, sečteno

Hospodářství neuznaných států vykazuje více všeobecných rysů. Rozpočty neuznaných států neplní fiskální funkce ve vlastním smyslu slova; nemají potenciál ovlivňovat dění v ekonomice a dokonce nepokrývají ani náklady existence základních státních orgánů. Jejich funkce ve veřejných finančních tocích neuznaných států je subsidiární vzhledem k jiným zdrojům, které fungování jejich orgánů financují. Veřejné fondy neuznaných států nemají potenciál ochránit většinu obyvatelstva od propadu do extrémní chudoby. Tuto funkci plní pro zaměstnance a jejich rodinné příslušníky buď ozbrojené složky, na základě starobylého kořistného chápání veřejné funkce, nebo jiné vertikálně organizované struktury založené na loajalitě režimu. Z finančního hlediska se orgány neuznaných států jeví být odštěpnými závody anebo provozy elit ovládajících zejména nelegální činnosti. Veřejné finance jsou vysvětlitelné jen jako položka podstatné a neformální finanční struktury ovládané týmiž silami.

Nelegální hospodářské aktivity představují nejvýznamnější část ekonomiky neuznaných států. Vztahy mezi orgány metropolitních a neuznaných států jsou charakteristické rétorickým obviňováním se z nehorších zločinů a plynulé spolupráce zejména na místní úrovni. Většinu rétorických útoků týkajících se konkrétních incidentů lze vysvětlit konkurenčními spory uvnitř jedné ze stran. Navzdory jisté obse- si obvyklé zejména v západní Evropě a USA není systematická spolupráce skupin organizovaného zločinu s teroristickými organizacemi obvyklá a někteří autoři pochybují, zda vůbec existuje v jiné než potenciální rovině. Nadregionální přesahy zločinnosti organizované z území neuznaných států jsou spíše výjimečné. Některé obzvláště rentabilní výroby, jejichž produkty lze legitimně realizovat zejména na ruských trzích, jsou významným zdrojem příjmů. Fakticky bezcelní režim a daňové prázdny umožňují i reexport výnosného zboží ze třetích zemí. Tyto aktivity jsou vždy bezprostředně vlastnický kontrolovány separatistickými elitami. Nelegální distribuce zboží tvoří páteř zásobování obyvatelstva takovými produkty, které nelze na těchto územích vyrobit. Zároveň se jedná o nejvýnosnější ekonomickou aktivitu, která vlastně jako jediná poskytuje perspektivu udržitelné (potenciálně i blahobytné) životní úrovně zúčastněných osob.

Od stability přes prosperitu k demokracii – reflexe pozice současného Ázerbájdžánu

OLDŘICH KRPEC

Pro reflexi aktuálního politického a hospodářského vývoje v zemi nacházející se na jiném stupni rozvoje a v jiném geografickém prostoru je vždy lákavé použít jako referenční rámec model moderní pluralitní demokracie, k němuž se hrdě hlásí i Česká republika. Je však důležité, abychom na moderní společenské uspořádání typické pro současné západní společnosti nahlíželi jako na specifickou etapu historického vývoje. Kritická reflexe budování států v rozvinutém světě odhalí dynamiku tohoto procesu a zejména pak postupný rozvoj jeho jednotlivých dimenzí. Není zřejmě od věci nahlížet na takový rozvoj jako na sérii navazujících etap, kdy po dosažení uspokojivého stupně v jedné následuje rozvoj etapy následující. Předpokládejme, že takovými etapami rozvoje národního státu by mohla být nejprve politická stabilita a zajištění vnější i vnitřní bezpečnosti, pak rozvoj hospodářství a růst životní úrovně obyvatel a konečně prosazení a rozvoj politických práv a svobod.

Bohatství přináší demokracii

Máme zato, že utváření současné podoby moderních demokracií postupovalo podle naznačené osy stabilita – prosperita – demokracie.

Stabilitou máme na mysli vypořádání se s externími hrozbami zpochybňujícími samu existenci státu. Po dosažení územní svrchovanosti a integrity je dále nutné rozšířit, udržet a vykonávat státní správu na celém území. Účinný a legitimní výkon státní moci na území země je předpokladem pro garanci majetkových práv. Jedině tak může existovat předvídatelné prostředí elementární jistoty umožňující a následně stimulující hospodářské aktivity. Teprve pokud jsou účinně chráněna majetková práva a je garantován značný stupeň jistoty ohledně budoucího vývoje společnosti, je možný hospodářský rozvoj.

Prosperita zahrnuje následně zvýšení životní úrovně širokých vrstev obyvatel, a to v důsledku individuální a skupinové hospodářské aktivity subjektů. S tím jde ruku v ruce zvýšení míry úspor a investic a pokročilá specializace a organizace práce. Jakási difúze ekonomických aktivit mimo bezprostřední dosah státního aparátu je pak důležitým předpokladem reálné pluralitní demokracie. Pokud nejsou procesy generování ekonomických statků pod přímou kontrolou státu, stávají se samy ekonomické aktivity nositelem politické emancipace a jsou zdrojem uvědomovaných zájmů a příčinou sociální organizace za účelem jejich ochrany.

Demokracie je pak výsledkem souvisejícího procesu usilování o podíl na rozhodování a výkonu politické moci. Tyto požadavky následují typicky poté, co vlivné sociální a zájmové skupiny dosáhly uspokojení svých základních potřeb. Nabyté pozice a statky chtějí sociální subjekty pochopitelně rozvíjet a chránit. Možnost aktivní ochrany a realizace so-

ciálních a hospodářských zájmů je tak důsledkem stability společnosti a nastartování procesu hospodářského rozvoje.

Podstatná je střední třída

Obdobnou cestou postupného zajištění bezpečnosti, hospodářského rozmachu a rozvoje pluralitní demokracie prošly západní rozvinuté společnosti. Budování států zahrnovalo revoluce a občanské války (Francie, Británie) i násilné podmanění centra budoucího státu méně rozvinutou periferií (Německo, Itálie). Jiné státy vznikly v důsledku poválečných uspořádání vnucených vítězi poraženým (Československo). Hospodářskému rozvoji pak vždy předcházelo podřízení ekonomických aktivit subjektů cíli ochrany státu před vnějším nepřítelem, politické emancipaci nebo potlačení vnitřní opozice. Následný rozvoj byl obvykle provázen přísnou kontrolou zahraničního obchodu, státními monopoly, znárodněním a redistribucí bohatství ve prospěch politických stoupců. Volební právo v období nejvýznamnějších změn v hospodářské oblasti měl stále jen zlomek západoevropského obyvatelstva. A to až do doby, kdy solidní životní úroveň dala vzniknout široké střední třídě.

Vnitřní procesy vs. vnější tlak

Obdobného, i když zrychleného procesu budování státu, hospodářského rozvoje a následného tlaku na demokratizaci a pluralizaci společnosti jsme byli svědky v nově industrializovaných zemích. Další a další vlny rychle rostoucích států procházejí i dnes podobnými procesy. Zdá se, že realizovaná či potenciální demokratizace jednotlivých společností je a bude důsledkem vnitřních procesů a nikoli externího tlaku. Dosažení nějaké formy pluralitní demokracie zřejmě

závisí na uspokojivém dosažení prvních dvou postupných cílů: stability a hospodářského rozvoje. Je logicky otázkou, zda je vnitřně udržitelná demokratizace, kompatibilní se západními standardy, realizovatelná i bez dosažení zmíněných podmínek. Je však třeba zdůraznit, že historická zkušenost i aktuální procesy probíhající v nově industrializovaných zemích tomu nenasvědčují.

Bezpečnostní problémy hospodářský růst nevyváží

Pokud velice stručně konfrontujeme s nastíněnou úvahou pozici současného Ázerbájdžánu, je třeba konstatovat, že pro proces demokratizace na společnost západního typu nejsou splněny podmínky. Země se především nachází v konfliktní geopolitické oblasti. Významná část jejího území je okupována, etnický a teritoriální konflikt není zdaleka vyřešen. Rusko, které se na sporném území otevřeně angažuje, je mocností s ambicemi obnovení statusu regionálního hegemonu. Z tohoto důvodu proběhly v nedávné minulosti epizodní ozbrojené střety v sousední Gruzii.

Nesnadno čitelné jsou rovněž ambice další regionální velmoci – Íránu. Ten je v oblasti aktivní a jeho zahraničněpolitická linie vůči ázerské společnosti a elitě je přitom velmi ostrá. Oblast Kaspického moře je navíc pochopitelně zónou rivalit o nerostné zdroje. To vše nasvědčuje tomu, že výše zmíněná podmínka stability v klíčové dimenzi zajištění bezpečnosti není ani zdaleka naplněna.

Částečně materializovaná externí hrozba pak vytváří značný tlak na permanentní vnitřní národní mobilizaci, který má velké množství analogií, a to i v západním prostředí. Udržení vnitřní stability je tak sice relativně snazší, nicméně typicky vyvolává tendence ke krizovému řízení země s důrazem na autoritu a bezpodmínečnou loajalitu. V případě Ázerbájdžánu jsou tyto jevy jasně patrné, je však třeba konstatovat, že nedosahují zdaleka úrovně jiných zemí nacházejících se v obdobné (či dokonce i značně příznivější) situaci.

Za daných okolností – tj. nesplněné první podmínky – je objektivně probíhající, mimořádně rychlý hospodářský rozvoj země značným úspěchem. Masivní exploatace nerostného bohatství je argumentem, který by tento úspěch relativizoval jen do jisté míry. Zmíněné nerostné bohatství

absolutně nezaručuje (a ani empiricky doložitelně příliš neusnadňuje) dosažení ekonomické vyspělosti. Moderní ekonomiky se typicky o hojnost přírodních zdrojů neopírají, jak je vidět na příkladu Švýcarska, Japonska či skandinávských zemí. Naopak lze jmenovat celé geografické oblasti, které hojnosti takových zdrojů nejsou schopny dlouhodobě využít (region Afriky a latinské Ameriky).

Bohatství plynoucí z využívání přírodních zdrojů je navíc obvykle relativně snadné kontrolovat (na rozdíl od jiných ekonomických aktivit – řemeslo, obchod) a může být proto elementem posilujícím autoritářské tendence ve společnosti. Zvláště pak v prostředí vnějšího ohrožení mohou být takové zdroje snadno mobilizovány k zajištění bezpečnostních cílů, a to namísto rozvoje širší ekonomické základny.

Viděno v těchto souvislostech jsou proto zřejmé pokusy o určitou diverzifikaci ekonomické struktury a využití nerostného bohatství pro rozsáhlé investiční a infrastrukturní projekty v případě Ázerbájdžánu nadstandardním řešením.

Zřetelně viditelný pokrok

I přes tendence politického systému k reprodukci prvků nekompatibilních se západní demokratickou tradicí lze vidět v této zemi významný pokrok. Za ten je totiž třeba považovat posun v celém procesu vedoucím k moderní demokracii – tedy i v rámci naplňování první a druhé podmínky. Stabilitu a hospodářský rozvoj tak lze vnímat jako organicky propojené s otázkou utváření moderní demokratické společnosti. Pozornost západních komentátorů by proto měla být v současnosti napřena zejména k úsilí zemí regionu o splnění první výše zmíněné podmínky. K naplnění podmínky hospodářského rozvoje má Ázerbájdžánská republika v současnosti velmi dobře nakročeno. V případě optimistického scénáře pak vše další může spontánně následovat...

Naši partneři o energetické bezpečnosti

Na otázky týkající se energetické bezpečnosti EU, přesněji perspektivy společné energetické politiky EU a výhledu vývoje vztahů mezi EU a Ruskem, odpověděli na stránkách internetového žurnálu Global Politics čeští i zahraniční odborníci na danou problematiku. V posledním virtuálním symposiu GP do diskuse mezi jinými přispěli Ivo Samson, Tatiana Romanova nebo Oldřich Petržilka, senior manager České plynářské unie. Vybraní odborníci odpovídali na tyto otázky:

1. Co považujete za nezbytnou podmínku vzniku účinné společné energetické politiky EU?
2. Jakým způsobem plynová krize ovlivnila pozici EU vůči Rusku? A jaký další vývoj v oblasti energetiky očekáváte?

gp global politics

Více informací najdete na www.globalpolitics.cz

Příliš drahé nepřátelství: ekonomické dopady ázerbájdžánsko-arménského konfliktu

ANNA LESHCHENKO

Konflikt v Náhorním Karabachu sahá svými kořeny až do doby střetů ruského a osmanského impéria. Následky tohoto sporu mezi Ázerbájdžánci a Armény však ovlivňují život nejen dotyčných států, ale i celého regionu ještě dnes. V tomto textu se nicméně nebudu zabývat politickými důsledky regionálního konfliktu, ale zaměřím se spíše na to, jaké finanční prostředky musely oba státy vynaložit na „podporu“ ekonomické animozity – kolik zaplatily za budování nových tranzitních cest, na jaké podmínky musely přistoupit, aby zmírnily svou hospodářskou izolaci a podobně.

Na Kavkaze, kde Ázerbájdžán, bohatý na ropu a plyn, sousedí s Arménií, státem zcela závislým na energetických dodávkách, by byla rovnoměrná „redistribuce přírodních zdrojů“ vzájemně výhodná jak pro prodávajícího – Baku – tak i pro nakupujícího – Jerevan. Obchod se surovinami a jejich tranzit má totiž potenciál ekonomicky integrovat a politicky sjednotit celý Kavkaz. Energetická spolupráce se ale zastavila s ekonomickou blokadou Arménie, kterou Ázerbájdžán a Turecko vyhlásily během války o Náhorní Karabach.

Zbytečně dlouhé BTC

Příkladem nákladů této nespolečné spolupráce může být například ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan, který byl v roce 2005 vybudován záměrně oklikou přes Gruzii, přestože nejkratší (což znamená i nejlevnější) cesta do Turecka vede přes Arménii. Právě politické důvody a nevyřešené teritoriální spory se tak staly překážkou zapojení Jerevanu do tohoto projektu.

Jaké výhody by přitom mělo vybudování ropovodu přes Arménii? Za prvé, jak již bylo naznačeno, celý projekt by ušetřil miliony dolarů: délka gruzínské části ropovodu je 245 km, přímá cesta přes Arménii by byla jednoznačně kratší. Přitom jedná-li se o miliardové projekty (ropovod BTC stál přibližně 3,4 miliardy USD), je důležitý každý ušetřený kilometr. Za druhé, poplatky z tranzitu ropy by pro Jerevan znamenaly zlepšení jeho ekonomické situace. Za tranzit ropy od hranice s Gruzii ke gruzínsko-turecké hranici platí Baku podle dlouhodobé smlouvy 1,027 \$/MBTU, Tbilisi má místo toho možnost odčerpat 5 % z celkového objemu suroviny, která proteče gruzínským územím. Takže například v roce 2006 takto získala Gruzie 62,5 milionů USD z tranzitních poplatků. Koupí ázerbájdžánské ropy by navíc Arménie vyřešila palčivou otázku diverzifikace dodávek energetických surovin. Ázerbájdžán by zase profitoval z toho, že jeho soused je „ekonomicky zdravější“, a proto i politicky stabilnější.

Za třetí, ropovod by se mohl stát zárukou dlouhodobé ekonomické spolupráce mezi oběma zneprátelenými zeměmi, která by následně napomohla k celkové stabilizaci regionu. Vybudování ropovodu přes území Arménie by se sice nezamlouvalo Gruzii, která v současné době z kavkazské energetické tepny profituje, na druhou stranu ani tato země nebyla v době jeho budování jednoznačně pro ropovod, protože jeho část vede přes údolí Barjomí – zdroj světoznámé minerální vody. Se stavbou a provozem ropovodu jsou totiž pochopitelně spojena určitá rizika, proto jak ministerstvo přírodních zdrojů Gruzie, tak i mezinárodní organizace – Amnesty International, Green Alternative, Friends of the Earth – proti ropovodu BTC lobbowały.

Je nicméně nutno podotknout, že prezident Ázerbájdžánu Aliyev původně Arménii účast na novém ropovodu nabídl. Vardan Oskanyan, arménský ministr zahraničních věcí, byl jedním ze zastánců arménského zapojení do projektu, který nabízel nejen stabilní příjem za tranzit suroviny, ale i energetickou nezávislost na ruských dodávkách. Nakonec ale Jerevan nesouhlasil s podmínkou opuštění okupovaného území ázerbájdžánského Náhorního Karabachu.

Energetická tepna regionu v ohrožení?

Místo toho, aby tedy nový kavkazský ropovod nastolil spolupráci mezi sousedy, stal se jen dalším mezníkem v geopolitické konfrontaci mezi prozápadně orientovanou skupinou států – Gruzii, Ázerbájdžánem a Tureckem – a provýchodní skupinou – Ruskem, Íránem a Arménií. Gruzínský prezident Michail Saakashvili například na slavnostním otevření ropovodu označil tento projekt za své „geopolitické vítězství“.

Zdá se však, že se projekt BTC může v dohledné době potýkat se zásadními obtížemi právě geopolitického rázu. V 90. letech, kdy se ropovod z Ázerbájdžánu do Turecka plánoval, jevila se cesta přes Gruzii jako bezpečná. Situace se však změnila po gruzínsko-ruské válce v létě 2008. Severní Osetie, která již dlouho hostí početné ruské jednotky, téměř sousedí s ropovodem BTC a paralelně vybudovaným plynovodem Baku-Tbilisi-Erzurum. Podél těchto produktovodů by se navíc měl od gruzínsko-turecké hranice stavět i projekt Nabucco, jehož účelem je zbavit Evropu závislosti na ruském plynu. Pověst Gruzie jako bezpečné tranzitní země přitom byla otevřeným střetem s Kremlem významně pošramocena, a proto by se otázka tranzitu přes Arménií mohla stát opět aktuální.

Arménie hledá cestu k energiím

Za zmínku stojí ještě jedna kavkazská energetická tepna: produktovod Tabriz-Yeraskh, jehož stavba by se měla rozběhnout ještě letos a který již od roku 2011 bude zásobo-

vat Arménii motorovou naftou. Předpokládá se, že realizace projektu bude stát 240 milionů dolarů. Arménský ministr energetiky A.Movsisyan se v březnu 2009 pochlubil, že „produktovod uspokojí především arménské potřeby včetně posílení energetické bezpečnosti republiky, snížení transportních nákladů a zavedení kompetitivních tržních cen“. Jinými slovy je to další pokus osvobodit se ze závislosti na Rusku. Není to ale jenom Kreml, komu se projekt Tabriz-Yeraskh příliš nezamlouvá. Proti stavbě se postavilo i Baku, protože produktovod Tabriz-Yeraskh by v budoucnu mohl dodávat konkurenční íránský plyn do potrubí Nabucco. Na druhou stranu právě zapojení Íránu s jeho obrovskými plynovými zásobami do projektu Nabucco je de facto jednou z podmínek úspěchu tohoto energetického mostu mezi Východem a Západem.

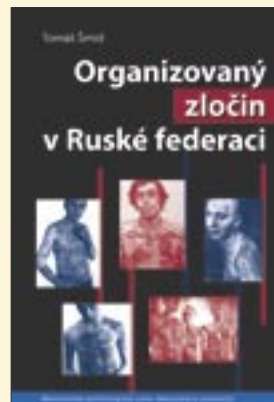
Nebezpečné jádro

Následkem válečného stavu mezi Baku a Jerevanem a s tím související ázerbájdžánsko-tureckou ekonomickou blokadou na začátku 90. let byla Arménie nucena znovu zprovoznit nukleární elektrárnu Metsamor, která byla z bezpečnostních důvodů uzavřena po zemětřesení v roce 1988. Elektrárna, jejíž bloky byly nainstalovány ještě v 70. letech, se nachází pouhých 30 km od Jerevanu a 16 km od hranic s Tureckem. A právě Ankara, spolu s představiteli EU a USA, společně usilují o uzavření této elektrárny. Metsamor v současné době produkuje 40–44% spotřeby elektrické energie státu a podle odborníků by mohl zůstat

Nejnovější publikace IIPS

Nová publikace **Tomáše Řiháčka** **Zvukové prostředí města a jeho vliv na prožívání**, jež ještě coby disertační práce zvítězila v soutěži EDIS Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, nabízí unikátní pohled na působení zvukového prostředí města na každodenní prožívání člověka. Nedílnou součástí této monografie je autora vlastní analýza dvou hlavních výzkumných přístupů ke studiu zvukového prostředí, tradičního „hlukového“ přístupu a tradice vycházející z konceptu sonosféry (soundscape). K sluchové percepci navíc Tomáš Řiháček přistupuje v kontextu interakce s reálným prostředím, tělesností a jednáním. Vedle toho předkládá autor čtenářům také dvě původní studie zaměřené na kvalitativní analýzu prožitkových významů spojených s reálnými městskými sonosférami. V jejich rámci přitom představuje specifickou metodologii, založenou na psychoterapeutické technice Eugena T. Gendlina známé jako focusing.

Publikace **Tomáše Šmída** **Organizovaný zločin v Ruské federaci** se poutavým, a přitom vysoce informativním způsobem zabývá otázkami spjatými s novou bezpečnostní hrozbou – organizovanými kriminálními skupinami v Ruské federaci. Čtenář se seznámí s jejich sociální základnou, včetně specifických sociokulturních znaků, kterými se na základě svého původu vyznačují. Neméně zajímavé je srovnání vlivu a charakteru jednotlivých mafií i posouzení mafiánských vazeb v Ruské federaci. Monografie je cenným příspěvkem do českého výzkumu organizovaného zločinu, vhodným pro politologickou obec zabývající se bezpečnostními a strategickými studii, pro oblast kriminologie, sociologie, ekonomie a dalších vědních odvětví.

Dále připravujeme:

Vojtěch Belling – Jiří Georgie: *Demokratická legitimita v postmoderní době: Proč potřebuje Evropská unie členské státy?*

Lucie Tunkrová a kol.: *Vybrané otázky rozhodování a vyjednávání v Radě EU.*

Dušan Janák: *Hodnoty a hodnocení v sociologii Inocence Arnošta Bláhy. Studie z dějin klasické české sociologie.*

Helena Tomešová Bartáková: *Cesta zpátky: návrat žen po rodičovské dovolené na trh práce v ČR.*

Více informací o knihách a objednávkách najdete na www.iips.cz

v provozu do roku 2010 (arménští a ruští specialisté jsou ale přesvědčeni, že „vydrží“ do roku 2016).

Problém je, že například Brusel označil typ jaderných reaktorů použitých na Metsamoru za nejstarší a nejméně spolehlivý ze všech sovětských jaderných reaktorů. O nebezpečí plynoucí z provozu zastaralé elektrárny svědčí mimo jiné i dvě vážné nehody (požár, který vzplanul v roce 1982, hasila hasičská brigáda 110 mužů po dobu 7 hodin). Elektrárnu Metsamor by navíc Jerevan neobhájil ani jako svůj sice nebezpečný, ale nezávislý zdroj energie. Palivo pro elektrárnu totiž dodává Rusko, samotný provoz Metsamoru pak od roku 2003 zajišťovaly ruské giganty RAO UES a Rosenergoatom a od roku 2008 Inter-RAO. Ruská angažovanost v jednom z největších arménských podniků pobouřila Světovou banku, která následně pozdržela již slíbený 20 milionový příspěvek na strukturální rozvoj Arménie.

Malý bratr velkého Ruska?

Když už jsme u Ruska, je nutno říci, že Arménie se stala klíčovou základnou pro prosazování národních zájmů Moskvy na Kavkaze. Již během rozpadu SSSR a války o Náhorní Karabach Moskva sice dodávala zbraně oběma válčícím zemím, nakonec se ale jednoznačně postavila na stranu Jerevanu. A znovu to byl Kreml, kdo nabídl pomocnou ruku během ekonomické blokády, která následovala po válce. Arménie však v době ekonomické a politické nestability nedokázala včas platit za ruský import, zejména za ruské energetické suroviny.

Jako řešení nabídlo Rusko, že smaže dluhy výměnou za majetkové podíly v klíčových energetických společnostech Arménie. V roce 2000 v arménském parlamentu sice zaznělo, že „energetický sektor je pro Arménii strategicky důležitý a jeho privatizace by mohla vážně ohrozit bezpečnost země“, avšak již v roce 2002 došlo k převedení několika energetických společností do rukou ruských vlastníků. Částka, kterou Kreml smazal z arménských dluhů, potom sice činila 93 milionu dolarů, dlouhodobé zisky arménských energetických společností však tuto sumu jednoznačně převyšují, nemluvě už vůbec o strategickém významu vlastnictví energetického komplexu.

V této souvislosti obzvláště citlivě vystupuje nevýhodná poloha Arménie ve vnitrozemí. Dodáme-li k tomu, že dva ze čtyř arménských sousedů již léta drží komunikační blokádu, dojdeme k závěru, že Jerevan má možnost dovážet zboží (mimo jiné i nesmírně důležitý zemní plyn) jedine přes Gruzii nebo Írán. A hranice s Íránem se po rusko–gruzínském konfliktu stala pro Armény jedinou a poslední možností, jak komunikovat se světem. Téměř stoprocentní závislost na ruském zemním plynu navíc nesnížily ani dodávky z Turkmenistánu a Kazachstánu. Tento plyn měl totiž dodávat íránsko–arménský plynovod dokončený v roce 2006, arménský podíl produktovodu byl však již předán do

rukou Gazpromu výměnou za moskevský závazek dodávat zemní plyn po dobu 25 let. Takto tedy skončil arménský plán diverzifikace importu energetických surovin.

Cena nepřátelství

Co všechno dokážou vlády učinit pro to, aby nemusely spolupracovat se svým nepřítelem? Baku zbytečně utratilo několik milionů na ropovod přes Gruzii, Arménie se stává vazalem Ruska a celý Kavkaz riskuje, že by mohl zažít druhý Černobyl. Nejsou to však všechny důsledky teritoriálního sporu mezi Ázerbájdžánem a Arménií. Ázerbájdžánci například museli vybudovat nový plynovod z Íránu pro zásobování své enklávy Nachičevan, na oplátku Arménie ztratila další šanci stát se tranzitní zemí, když se ExxonMobile rozhodl transportovat ázerbájdžánskou ropu železniční cestou do gruzínského přístavu Batumi.

Ještě před dvaceti lety byl celý region propojen jedinou Transkavkazskou energetickou sítí, dnes ale Ázerbájdžán a Arménie „energeticky nekomunikují“. Baku po rozpadu Sovětského svazu vybuodovalo celou síť energetických tepen, které zajišťují státu stabilitu a hospodářský růst. V odlišné situaci se ocitl Jerevan, který je pořád zadlužený a závislý. Samozřejmě, že oba státy by měly usilovat o konečné řešení sporu o Náhorní Karabach. Evidentní však je, že z hlediska energetické bezpečnosti je urovnání konfliktu životním národním zájmem především pro Armény. Baku totiž nebylo odříznuté od svých sousedů a konflikt s Jerevanem tlačil Ázerbájdžánce k vyhledávání nových ekonomických partnerů a trhů pro odbyt svých nerostných surovin. Takže Ázerbájdžán sice zaplatil za roztržku se svým sousedem, zároveň ale byl tímto konfliktem z dlouhodobého hlediska posílen. Jerevan se ve své dosti zoufalé situaci obrátil na Moskvu, která „privatizovala“ strategický energetický průmysl a udělala z mladé republiky základnu pro prosazování svých zájmů na Kavkaze.

Následky konfliktu o Náhorní Karabach způsobil Ázerbájdžáncům a Arménům obrovské finanční ztráty, které kavkazské státy v prvních letech své samostatnosti nesly opravdu těžce. Přestože Ázerbájdžán a Arménie jsou ekonomicky již stabilními zeměmi a energetickou nekomunikaci „si mohou dovolit“, jejich nepřátelství se stále prodražuje. Přitom jde o náklady, kterých se mohou zbavit za jednacím stolem.

Paradoxně se tak zdá, že z ázerbájdžánsko–arménského antagonismu nejvíc profituje Gruzie, která má přátelské vztahy s oběma zeměmi. V roce 1998 byl zrenovován sovětský ropovod z Baku do černomořské Supsy, později v roce 2006 byl zprovozněn plynovod Baku–Tbilisi–Erzurum, přičemž oba projekty zaručují Gruzii zvýhodněné ceny za suroviny, tranzitní poplatky a v neposlední řadě pracovní místa. Co ale z konfliktu v Náhorním Karabachu mají Baku a Jerevan, kromě výdajů ministerstev obrany?

GUAM – organizace, která se ještě hledá

VAKHTANG DARCHIASHVILI

Po rozpadu Sovětského svazu hledaly nové nezávislé státy směr své zahraniční politiky. Role lídra se ujalo Rusko jako hlavní dědic rozpadlé mocnosti a z jeho iniciativy bylo v roce 1991 vytvořeno Společenství nezávislých států, v ČR známé pod zkratkou SNS.

Kromě tří pobaltských států byly do této organizace dobrovolně či pod nátlakem Ruska¹ sdruženy všechny státy bývalého Sovětského svazu. Postupem času, zejména v druhé polovině 90. let minulého století, začala mezi členy SNS krystalizovat skupina států, jejichž zájmy byly svým charakterem v rozporu s těmi ruskými, a tudíž neprosaditelné v rámci SNS.

Od mezinárodního uskupení k mezinárodní organizaci

10. října roku 1997 se ve Štrasburku během zasedání Rady Evropy poprvé dohromady sešly hlavy států Ázerbájdžánu, Gruzie, Moldavska a Ukrajiny a v komuniké uvedly, že jejich státy mají společné zájmy. Toto datum je považováno za počátek existence neformálního uskupení známého pod zkratkou GUAM (dle prvních písmen členských států). Schůzky představitelů GUAM se začaly na různých úrovních uskutečňovat na četných multilaterálních summitech v rámci rozličných organizací (OSCE, SNS, Rada Evropy, atd.). V dubnu roku 1999 ve Washingtonu, na 50. výročním summitu založení NATO, vstoupil do uskupení Uzbekistán a z GUAM se stal GUUAM.² Od roku 2000 vyvíjelo uskupení snahu o institucionalizaci s cílem zajistit větší váhu GUUAM a efektivitu spolupráce jak vnitřní, tak vnější (například s EU či NATO).³ Cesta k transformaci GUAM v mezinárodní organizaci byla složitá, ale přesto 23. května 2006 na Kyjevském summitu hlav států Ázerbájdžánu, Gruzie, Moldavska a Ukrajiny bylo dohodnuto, že z GUAM bude vytvořena mezinárodní organizace s názvem 'Organizace pro demokracii a ekonomický rozvoj – GUAM' (dále jen „GUAM“). Nutno poznamenat, že Uzbekistán se od roku 2002 začal vyhýbat aktivitám v rámci organizace a v roce 2005 po událostech v Andijanu oficiálně oznámil, že opouští uskupení.

V současnosti je GUAM mezinárodní organizací s klasickou strukturou, se sekretariátem sídlícím v Kyjevě. Hlavními orgány jsou rady na úrovni hlav států, ministrů zahraničí, národních koordinátorů a stálých zástupců. Pro koordinaci práce v různých oblastech existují odvětvové pracovní skupiny. V roce 2004 bylo zřízeno Parlamentní shromáždění GUAM.

Zájmy GUAM a přístup jednotlivých států uskupení

Členové uskupení GUAM sledují společné zájmy v ekonomické, dopravně-energetické, bezpečnostní a politické oblasti.

- V ekonomické oblasti si GUAM klade za cíl vytvoření prostoru volného obchodu mezi členy uskupení. V roce 2002 sice byla podepsána smlouva o vytvoření zóny volného obchodu GUAM, ale členské státy zatím nedokázaly zmíněnou dohodu efektivně implementovat.
- Jednou ze stěžejních úrovní spolupráce v rámci GUAM je dopravně-energetická oblast. Členové GUAM již od počátku podporovali rozvoj TRACECA (transkavkazský dopravní koridor spojující centrální Asii a Kavkaz s Evropou) a lobbvali za využití alternativních cest dopravy kaspické ropy a plynu přes území svých členských států. Navzdory těmto snahám GUAM jako organizace nedosáhla žádných hmatatelných výsledků a její činy se omezily jen na deklarace různého charakteru, které podporují například využití ropovodu Oděsa-Brody pro dopravu kaspické ropy do Evropy.
- Co se týká bezpečnostní oblasti, zůstává pro členské státy GUAM klíčovou otázkou zejména spolupráce při řešení problému separatismu. Tři ze čtyř členských států GUAM (všechny státy kromě Ukrajiny) totiž trpí konflikty uvnitř svých hranic (jde o Abcházii, Jižní Osetii, Podněsteří a Náhorní Karabach). Konkrétní aktivity GUAM v boji proti separatismu lze zaznamenat na fórech jako OBSE, OSN a Rada Evropy. Například v roce 2007 GUAM podal návrh rezoluce do Valného shromáždění OSN týkající se podpory států trpících tzv. „zamrzlými konflikty“. Další velmi význačnou iniciativou se jevil nápad založit jednotku mírotvorců v rámci GUAM, která by byla následně využita například v Abcházii.⁴ V červnu roku 2008 se ukrajinský a gruzínský ministr obrany dohodli, že začnou realizovat tento záměr i navzdory tomu, že Ázerbájdžán a Moldavsko jej odmítly. Ve světle rusko-gruzínské války byly však tyto plány zmrazeny.
- V oblasti politické se státy GUAM zaměřily na integraci do evropského a euroatlantického prostoru. Ani v tomto

snažení GUAM nedosáhl hmatatelných výsledků. Aktivity členských států nemají v tomto směru společný charakter a jsou vyvíjeny v jiných formátech (například bilaterální vztah mezi členským státem a EU nebo NATO, Východní partnerství EU, Partnerství pro mír NATO).

Do jednoty stále daleko

I přes existenci společných zájmů členských států GUAM je přístup Ázerbájdžánu, Gruzie, Moldavska a Ukrajiny ke GUAM rozdílný z hlediska stupně podpory této organizace.

Ázerbájdžán sice deklaroval zájem o všechny čtyři oblasti spolupráce v rámci GUAM, ale na druhou stranu se snaží vyvažovat svou zahraniční politiku s ohledem na Rusko a Turecko, a proto stupeň prosazení zájmů tohoto státu v rámci GUAM je omezený a zaměřený na vymezený okruh cílů. Například ekonomická spolupráce je pro Ázerbájdžán výhodná, proto se předpokládá, že Baku i nadále bude podporovat projekt vytvoření prostoru volného obchodu.

Co se týče dopravně-energetické spolupráce v rámci GUAM, Ázerbájdžán je v této oblasti považován za stěžejního hráče (jak z hlediska dodavatele surovin, tak z hlediska tranzitního státu surovin střední Asie). Přesto je současně patrné, že vyhlídky GUAM v této oblasti nejsou velké (projekt ropovodu Oděsa-Brody⁵ je zatím v počáteční fázi). Má to své důvody. Za prvé, Ázerbájdžán má sice velké zásoby plynu a zejména ropy, nicméně jejich těžba je omezená. Například u projektu NABUCCO vyvstává otázka využití kapacity plánovaného plynovodu. Již existující ropovody Baku-Tbilisi-Ceyhan a Baku-Supsa jsou plně funkční, ale nejsou využity v plné míře. Zatím se zdá, že Ázerbájdžán nepotřebuje nutně další tranzitní cestu pro účely dopravy svých surovin.

A za druhé, použití Ukrajiny jako tranzitní země v rámci projektu Oděsa-Brody může být problematické zejména s ohledem na perspektivu změny ukrajinské zahraniční politiky z prozápadního směru na proruský.

V oblasti bezpečnosti Ázerbájdžán využívá GUAM zejména ve snaze získat podporu mezinárodního společenství v otázkách teritoriálních celistvostí jednotlivých členských států GUAM a v boji proti separatismu. Jak již bylo zmíněno výše, Baku odmítlo ideu vytvoření jednotky mírotvůrců GUAM, která mohla být následně využita namísto ruských jednotek mírotvůrců v konfliktních regionech členských zemí. Motivace Baku je jednoduchá, na rozdíl od Abcházie, Jižní Osetie a Podněstří nefigurovali v Náhorním Karabachu vůbec žádní mírotvůrci, tudíž v Ázerbájdžánu nikdy nevyvstala otázka výměny jejich kontingentu.

Z hlediska spolupráce v politické oblasti GUAM, která je zaměřena na integraci do evropského a euroatlantického prostoru, je Baku poněkud zdrženlivé, a to z důvodu výše zmíněné politiky vyvažování mezi svou prozápadní zahra-

niční politikou a politikou dobrých vztahů s Ruskem. Navíc Ázerbájdžán (stejně jako i ostatní členské státy) své integrační cíle realizuje i prostřednictvím jiných mechanismů, než GUAM.

O Gruzii se dá říci, že je ze všech členských států nejvíce nakloněna spolupráci ve všech oblastech v rámci GUAM. Země je se svou geografickou polohou schopna těžit jak z projektu společného prostoru volného obchodu, tak ze všech předpokládaných projektů tranzitu nerostných surovin z Ázerbájdžánu (například NABUCCO, Oděsa-Brody). V bezpečnostní oblasti měla Gruzie velký zájem o vytvoření a využití jednotky mírotvůrců GUAM v Abcházii a v Jižní Osetii. V současné době jsou však tyto plány vzhledem k rusko-gruzínské válce prakticky nerealizovatelné. Nicméně i případě, že bude nakonec jednotka mírotvůrců GUAM sestavena, lze její použití teoreticky předpokládat jen za hranicemi GUAM (Moldavsko od počátku nejevilo zájem o tento projekt), například v Afghánistánu.

Co se týče využití GUAM jako nástroje sloužícího k boji proti separatismu a současně k zesílení mezinárodní podpory v otázce teritoriální celistvosti členských států, gruzínská účast v těchto aktivitách je samozřejmostí. Jak prohlásil gruzínský prezident Saakashvili na summitu GUAM v roce 2005, tuto organizaci Gruzie považuje rovněž za společný prostředek členských států k dosažení cílů v oblasti evropské integrace. Jenže protože gruzínské ambice začlenit se do evropského a euroatlantického prostoru jsou velmi silné, a GUAM se na tomto poli zatím nedokázal uspokojivě prosadit, řeší Tbilisi své aspirace jinými, více efektivními nástroji (bilaterálním vztahem s EU nebo NATO, Východní partnerství EU, Partnerství pro mír NATO či IPAP).

Moldavsko je nejslabším článkem GUAM. Kišiněv je sice ochotný jednat ohledně ekonomické spolupráce, ale obecně je jeho účast v této organizaci velmi slabá. Souvisí to především s postojem donedávna vládnoucích komunistů, kteří se roku 2001 dostali k vládě. V té době se totiž moldavský vztah ke GUAM výrazně ochladil, neboť komunisté začali vyvíjet svou více proruskou politikou v naději, že takový přístup bude klíčem k řešení problému v Podněstří. V podstatě tak lze říci, že míra aktivity Moldavska ke GUAM byla poměrná ke vztahům Moldavsko-Rusko. V době zhoršení vztahů s Moskvou bylo Moldavsko ochotnější ke spolupráci, ale obecně vzato nebyl GUAM pro Kišiněv nikdy prioritou. Což potvrzuje například i fakt, že moldavský prezident jezdil na summity hlav států GUAM

jen výjimečně. Dokonce nebylo ani ojedinělé, že z úst nejvyšších představitelů Moldavska zaznívaly hlasy o vystoupení z GUAM.

V ekonomické oblasti sice Moldavsko počítalo se spoluprací, ale nijak zvlášť neprosazovalo multilaterální vazby. Z dopravně-energetického hlediska není Moldavsko vhodně umístěnou destinací, a tudíž je vyloučeno z tranzitních projektů, které se v blízké budoucnosti plánují. V otázkách boje proti separatismu se Kišiněv snažil být aktivnějším a podporoval iniciativy GUAM na mezinárodních fórech, nicméně nesouhlasil se zřízením jednotky mírotvůrců GUAM. Stejně jako Gruzie nebo Ázerbájdžán realizuje Moldavsko své integrační snahy prostřednictvím bilaterálních vztahů a existujících formátů spolupráce (Východní partnerství EU, Partnerství pro mír NATO).

Ukrajina je neformálním lídrem GUAM. Svou velikostí a ekonomickým, politickým, vojenským a tranzitním potenciálem, geografickou polohou a snahou o vybudování politiky nezávislé na Rusku se Ukrajina stala přirozeným „tahounem“ organizace. Pro Kyjev se GUAM stal jakýmsi pokusem o realizaci své touhy získat lepší postavení na mezinárodní úrovni, a to zejména v prostoru východní Evropy a bývalého Sovětského svazu.

Ukrajina od začátku prosazovala vytvoření prostoru volného obchodu GUAM, jelikož si uvědomovala svůj obchodní potenciál ve srovnání s jinými členskými státy. Prvotním úkolem v oblasti dopravně-energetické se pak pro Kyjev stal projekt Oděsa-Brody, který je dnes stále jen v počáteční fázi, ale dostatečně motivuje Kyjev k další spolupráce

ci v rámci GUAM směřující ke stavbě a zprovoznění tohoto ropovodu.

Ukrajina jako jediný členský stát společenství nemá na svém území otevřené separatistické hnutí⁶, a proto má její účast a podpora Ázerbájdžánu, Gruzie a Moldavska v otázkách separatismu velký význam (jakožto nezaujatého státu). Z toho vyplývala i snaha o vytvoření společné jednotky mírotvůrců, jejímž prostřednictvím by ukrajinští vojáci mohli v konfliktních regionech nahradit vojáky ruské. Takovým krokem by se prestiž a vliv Ukrajiny zvýšily. Co se týče evropských integračních snah prostřednictvím GUAM, i Ukrajina – stejně jako ostatní členské státy – preferuje bilaterální vztahy s EU a NATO a existujícími formáty spolupráce s těmito organizacemi.

Uzbekistán se stal členem uskupení GUAM hlavně z důvodu snahy o dočasnou diverzifikaci své zahraničněpolitické orientace z Ruska na USA. Taškent nicméně vnímal uskupení jen jako nástroj pro neutralizaci vlivu Ruska na jeho zahraniční politice. To, že Uzbekistán nevnímal GUAM vážně, se pak jen potvrdilo jeho vystoupením z uskupení v roce 2005.

GUAM a „velcí hráči“

Dá se říci, že USA jsou jedinou světovou mocností, který má s organizací oficiální a funkční vztah. Po 11. září 2001 totiž začal Washington s nízkou intenzitou, ale aktivně s GUAM spolupracovat. Záměr oboustranné spolupráce byl vyjádřen ve společném prohlášení USA-

Centrum ázerbájdžánských a kaspických studií

Centrum ázerbájdžánských a kaspických studií (ACSC) je součástí Mezinárodního politologického ústavu (IIPS) a na Masarykově univerzitě zajišťuje prostřednictvím spolupráce odborníků z oblasti vědy a výzkumu, studentů a zástupců kulturní a mediální oblasti dostupné a odborné informace a znalosti o jednom ze stále významnějších regionů světa. Při koordinaci širokého spektra aktivit a výzkumných záměrů z oblasti historie, ekonomie, mezinárodní politiky a kultury Ázerbájdžánu a kaspické oblasti využívá Centrum ázerbájdžánských a kaspických studií bohaté univerzitní zkušenosti a kvalitní odborné zázemí, umožněné záštitou Mezinárodního politologického ústavu MU. Vysoká relevance a nadstandardní hloubka dodávaných informací je umožněna i četnými a pečlivě udržovanými kontakty centra s řadou akademických i společenských institucí přímo v daném regionu. Centrum ázerbájdžánských a kaspických studií pomáhá zprostředkovat informace široké laické i odborné veřejnosti, a to jak prostřednictvím publikační činnosti, tak i v rámci pořádání debat, seminářů, diskusí s politiky i zástupci akademické sféry. Zájemcům je umožněn přístup k širokému spektru odborných knih, CD a DVD zaměřených na danou oblast, stejně jako využití některých relevantních informačních databází. V rámci pravidelných akcí zprostředkovává ACSC bližší seznámení s kulturou v dané oblasti.

-GUAM, ve kterém se rámcově vytyčila možná témata spolupráce a pomoci USA. Konkrétně se jednalo o kooperaci v oblastech obchodu a transportu, zajištění celní a pohraniční kontroly, boj proti organizovanému zločinu a obchodu s drogami. Za tímto účelem bylo zřízeno virtuální centrum boje proti terorismu, nezákonným obrátům drog a jiným typům organizovaného zločinu. USA ale hlavně podporuje GUAM v diplomatických iniciativách týkajících se boje proti separatismu na fórech jako OBSE a OSN. Obecně USA chápou GUAM jako možnost vytvořit platformu, na které státy bývalého Sovětského svazu mohou najít alternativní cestu zahraniční politiky nezávislé na Rusku.

Ani přes podporu ze strany USA a institucionalizaci GUAM se však tato organizace zatím nedokázala stát prestižním uskupením. Přístup EU a NATO ke GUAM tuto skutečnost jedinečně odráží. Například se dosud ještě neuskutečnilo žádné oficiální setkání představitelů EU a GUAM, pouze na neoficiální úrovni se zmíněné strany sešly v listopadu roku 2007. NATO zatím též nevyvíjí aktivity směrem k vytvoření vztahu s GUAM. Hlavní důvody lze spatřovat v tom, že Aliance i EU již mají formáty, kde s členskými státy GUAM probíhá intenzivní spolupráce. Navíc GUAM je vnějším světem vnímán jako uskupení podporované USA, zejména v otázce nezávislosti jeho států na Rusku.

V Rusku byl GUAM již od svého vzniku považován za protirusky zaměřené uskupení, a to z několika příčin. Především se jevil jako formace, který mohl oslabit nebo eventuálně ohrozit existenci SNS, jež bylo základním nástrojem ruské zahraniční politiky vůči bývalým státům Sovětského svazu (a v němž Rusko mělo a má bezpochybně vedoucí roli). I když všichni členové GUAM byli zároveň členy SNS,⁷ Rusko mělo obavu, že GUAM může vytvořit alternativní mocenské centrum v rámci bývalého Sovětského svazu. V důsledku by to pro Rusko znamenalo významný úbytek vlivu na společenství. V případě efektivní spolupráce v rámci GUAM hrozilo, že se do ní začlení i další státy SNS. Alarmujícím příkladem pro Rusko byl Uzbekistán. V obavě ztráty vlivu v SNS se proto Rusko diplomatickými cestami snažilo odvrátit tento scénář.

Dalším velmi důležitým důvodem postoje Ruska vůči GUAM byly samotné cíle organizace. Jak již bylo zmíněno výše, členské státy GUAM chtějí nastartovat efektivní ekonomickou spolupráci, podpořit nové tranzitní cesty dopravy ropy a plynu, které by byly položeny mimo území Ruska, získat mezinárodní podporu v boji proti separatismu a podporovat integrační procesy v rámci evropských a euroatlantických struktur. Všechny tyto cíle jsou v přímém rozporu se zájmy Ruska a jeho současnou zahraničně-politickou linií, což přirozeně vyvolává negativní reakce Moskvy. Mimo jiné Rusko nelibě nese podporu, které se GUAM dostává ze

strany Washingtonu, a shledává v tom plány USA na oslabení role Moskvy v jeho „prostoru vylučného zájmu“.

Ukáže až budoucnost

SNS je organizace, která byla založena na základech minulosti a která měla sloužit Rusku k prosazení zejména svých mocenských ambicí. Společným jmenovatelem GUAM – na rozdíl od SNS – se stala ekonomická, energetická a politická spolupráce na základě rovnosti stran s cílem prosadit prozápadní zahraniční politiku, i když různé intenzity u jednotlivých států.

Členské státy chtějí také řešit problém separatismu, který je podporován Ruskem a který brzdí rozvoj v prostoru GUAM. V Ázerbájdžánu, Gruzii, Moldavsku a Ukrajině se snaží společně dosáhnout vytyčených cílů, ale zatím se zdá, že bez větších výsledků. Různé důvody (například opatrná zahraniční politika Ázerbájdžánu, rusko-gruzínská válka, neochota donedávna vládnoucích komunistů Moldavska, ukrajinská perspektiva navrácení proruské zahraniční politiky, nátlak a diplomatická ofenziva Ruska, nezájem EU a NATO a nedostačující zájem USA) stály zatím v cestě k transformaci GUAM do organizace, která by se stala efektivním fórem spolupráce a dokázala by prosadit své zájmy.

Na druhou stranu je třeba brát v potaz, že GUAM je mladá organizace a funguje ve složitém geopolitickém prostředí. Existuje tedy ještě naděje, že úmysl vytvořit funkční organizaci bude nakonec realizován. Zatím tomu tak není, a proto GUAM zůstává organizací, která se ještě hledá.

Poznámky:

¹ To byla například situace Gruzie, která do SNS vstoupila v roce 1993.

² Významnou souvislostí je, že těsně před zmíněným summitem opustily Ázerbájdžán, Gruzie a Uzbekistán smlouvu SNS o kolektivní obraně; následně tehdejší prezident Gruzie prohlásil, že cílem zahraniční politiky Gruzie je začlenění do NATO. Tehdy již všechny státy GUAM byly členy programu Partnerství pro mír NATO.

³ Například z každého členského státu byli vybráni národní koordinátoři, vznikly pracovní skupiny pro různé oblasti, byla snaha pravidelně pořádat summit GUAM na nejvyšší úrovni atd.

⁴ Jak je známo, před rusko-gruzínskou válkou v srpnu 2008 stáli v Abcházii a v Osetii pod hlavičkou mezinárodních mírotvorců vylučně ruští vojáci. V Podněsterii rozděljuje znepřátelené strany 14. ruská armáda.

⁵ Ropovod z Ázerbájdžánu by vedl do Gruzie, pak přes Černé moře do Ukrajiny a z Ukrajiny do Polska.

⁶ Nicméně v poslední době se začalo častěji mluvit o možnosti oddělení proruského Krymu od ostatní Ukrajiny.

⁷ Účinky prohlášení gruzínského parlamentu vystoupení z SNS se projevily v srpnu 2009.

Letní škola energetické politiky aneb krátká sonda do Ázerbájdžánu

PAVLA MANDÁTOVÁ, FILIP ČERNOCH

Ve dnech 3.–12. července 2009 hostilo Baku v pořadí už třetí ročník Letní školy Ázerbájdžánské diplomatické akademie. Po předchozích programech, které se zabývaly náboženstvím a právem, bylo zvoleno téma pro region nejpříznačnější – energetická politika a ekonomie. Podobné programy se možná odehrávají na mnoha místech světa, nalézt zajímavější lokaci pro podobnou akci než metropoli této bezmála devítimilionové kaspické země však lze jen stěží.

Vždyť právě první vrt na zdejších nalezišti Bibi-Heybat byl spuštěn již v roce 1846, tedy více než deset let před objevením slavných naftových polí v americké Pensylvánii. Komerční těžba ropy zde začala v roce 1872 a na začátku 20. století, během prvního ropného boomu, pocházela z té-

Kontrakt století

Jde o smlouvu mezi státní ázerbájdžánskou ropnou společností SOCAR a předními světovými energetickými firmami z roku 1994. Řeší rozdělení podílů z ropných ložisek v ázerbájdžánském sektoru Kaspického moře.

to země více než polovina světové produkce černého zlata. Prudký rozvoj oblasti byl totiž spojen s investicemi takových jmen, jako byli bratři Nobelové, rodina von Bortzell-Szuch nebo rodina Rothschildů. Bohužel, když se po krátkém období nezávislosti země v letech 1918–20 moci v zemi ujali bolševici, mezinárodní kapitál byl zabaven.

V každém případě po obnovení nezávislosti země v roce 1991 a uzavření takzvaného „kontraktu století“ v roce 1994 se sem mezinárodní investoři začali vracet. Bibi-Heybat nejen získal zpět svou dřívější opěvovanou pozici významného kaspického ropného centra, ale proslavil se i na poli filmovém. Právě tady se totiž natáčela slavné bondovka s Piercem Brosnanem *‘Jeden svět nestačí’* (*One World is Not Enough*, 1999). Jinými slovy, na světě je k nalezení jen velmi málo míst, kde by se letní škola věnovaná právě energetice mohla cítit více doma.

Studenti i lektori od Turecka až po Brazílii

„Škola byla pro mě příležitostí debatovat o dané problematice s akademiky, byznysmeny a politiky z kaspického regionu i celého světa, možnost, jak získat podrobné informace o budoucnosti energetiky v Ázerbájdžánu od lidí, kteří se jí zabývají na té nejvyšší úrovni,“ shrnula své dojmy z celé akce Natasha Hronecka z Makedonie. Vyjádřila tím sdílený postoj hostů z 23 zemí světa, kteří devět proslulých dní debatovali

o obecných pravidlech dynamiky trhu s ropou a plynem, investicích do energetické produkce při volatilitě cen a jejím vlivu na spotřebu. Hovořilo se také o energetice jakožto nástroji zahraniční politiky, a to jak z pohledu vývozců a dovozců, tak i tranzitních zemí. Opomenuta nezůstala ani témata klimatických dohod a jejich možných vlivů na výrobní a spotřební trendy nebo vztahů mezi členskými státy OPEC. Z pochopitelných důvodů pak bylo ve středu zájmu většiny přednášejících i ostatních účastníků dění v kaspickém regionu.

Úkolu provést skupinu studentů džunglí problémů kaspické i světové energetiky se zhostily dvě desítky přednášejících, počínaje doktorem Albertem Bressandem z Columbia University s vydařenou přednáškou věnovanou tvorbě společné energetické politiky EU, přes přesvědčivou Theresu Sabonis-Helf z National War College až po známou odbornici na energetickou bezpečnost Brendu Shaffer. Na těchto stránkách bohužel nemáme dostatek prostoru věnovat se všem námětům, které jednotliví přednášející studentům předložili k zamyšlení, vyberme proto alespoň jeden příspěvek za všechny.

Nabucco za Ukrajinu

Tím může být například brilantní vystoupení Nazrin Mehdievy z Pöyry Energy Consulting, kdy analytička detailně rozebrala stav investic do nových plynových polí a infrastruktury v Rusku. Poukázala například na skutečnost, že za současné finanční situace, ve které se očekává, že Gazprom vydělá za rok 2009 na exportech o cca 20 miliard dolarů méně než rok předcházející, se značně zpozdí zpřístupňování dvou hlavních plynových polí, na nichž Rusko staví svou exportní politiku – Jamalu a Stockhmanu. Většina disponibilních prostředků je totiž nyní investována do pouhého udržování stávající infrastruktury a na rozvoj dalších oblastí prostě nejsou finance. Podle Mehdievy tak roste nebezpečí možného budoucího přerušení dodávek v situaci, kdy krize odezní a poptávka po plynu opět poroste.

V případě Ázerbájdžánu pak vidí Mehdieva možnost růstu jeho významu jakožto tranzitního státu v případě, že přes něj bude veden turkmenský plyn a kazašská ropa. Tady se přitom otevírá i příležitost pro Nabucco, jenž by dle jejího názoru mohl existovat paralelně s plánovaným plynovodem South Stream v případě, že nahradí dodávky do Evropy, které v současné době proudí přes Ukrajinu.

Vedle ropy i bioplyn?

Kromě akademiků obohatili program svou účastí i elitní zástupci místní politiky a byznysu, poskytující tak jedinečnou příležitost k nahlédnutí do místních poměrů. Kromě ministra energetiky Natiga Alieva tak studenti vystavili palbě otázek třeba Rovnaga Bdullayeva, prezidenta státní ropné společnosti SOCAR či Hoseyungula Bagirova, ministra životního prostředí. Ten se sympatickou upřímností shrnul silné a slabé stránky své země z hlediska ochrany životního prostředí a úspěšně čelil rozšířenému názoru, podle kterého si ropní či plynoví producenti s environmentálními otázkami hlavu příliš lámat nemusí.

V roce 2000 Ázerbájdžán ratifikoval Kjótský protokol. V této souvislosti ministr hovořil o tom, že do budoucna by

mělo nahradit stávající tepelné elektrárny 35–40% paroplynových. Dále chce vláda podporovat místní občany, aby místo dřeva topili bioplynem. Potenciál zde mají i vodní zdroje. Hydroelektrárny již nyní pokrývají asi 15% spotřeby elektřiny, do čtyř let ministr předpokládá instalaci 100 MW výkonu ve větrné a solární energii. Navíc podle jeho slov má větrná energie mnohem větší potenciál – až 3000 MW, a to především na Abšheronském poloostrově a v enklávě Nachičevan.

Propojení energetiky a zahraniční politiky potom komentoval ministr zahraničních věcí Elmar Mammadyarov, který se dotknul i citlivého problému Náhorního Karabachu. Ten je palčivým jádrem sporu mezi Baku a Jerevanem a zatím jej ani energeticky bohatý Ázerbájdžán, ani na suroviny chudá

ADA

Ázerbájdžánská diplomatická akademie je vzdělávací instituce zaměřená jak na výuku a vzdělávání domácích diplomatů, tak i zájemců z celého regionu a v zásadě celého světa. Zajímavostí je, že mimo jiné po vzoru některých blízkovýchodních zemí (např. Madras Institute of Science and Technology v saúdskoarabském Abu Dhabi) zahájila výstavbu hypermoderního „zeleného“ areálu, jenž by měl mimo jiné velmi výrazně využívat větrné a solární zdroje. **Kontakt: www.ada.edu.az**

Arménie nedokázaly vyřešit k oboustranné spokojenosti.

„Srdečná přívětivost organizátorů, vysoká úroveň účastníků školy a půvab hlavního města učinily náš pobyt v Baku nezapomenutelným,“ shrnul v závěru celého setkání své dojmy zástupce Ministerstva zahraničních věcí Izraele Michael Brodský. Samozřejmě, vzdělávací akce věnované energetické bezpečnosti se s rozvojem tohoto tématu stávají v celém světě stále běžnější, jen některé z nich se ale oprávněně mohou pyšnit podobnou pochvalou od svých účastníků.

Nejnovější publikace IIPS

Krajní pravice ve střední a východní Evropě představuje v českém politologickém výzkumu dosud nevyčerpané téma. Tato publikace je výsledkem snahy autorů o pečlivý a zároveň zajímavý popis subjektů krajní pravice v pěti zemích středoevropského a východoevropského regionu. Samotné deskripci krajně pravicových politických stran, zájmových skupin, subkultur a relevantních médií předchází základní teoreticko-metodologické vymezení a seznámení s terminologií, v závěru knihy pak lze nalézt seznam zkratk příslušných krajně pravicových subjektů. Předkládaná publikace je proto vhodná nejen pro studenty politologie, ale také dalším zájemcům z řad širší i odborné veřejnosti.

Evropeizace, tedy proměna domácích politických systémů členských států Evropské unie pod „tlakem“ prohlubující se integrace, je pro české prostředí bezesporu zcela dominantní formou internacionalizace. Publikace **Evropeizace zájmů** je v tomto ohledu jedinečnou monografií, jež bez výhrady odpovídá na potřebu analyzovat tuto proměnu v českém prostředí. Je prvním souhrnným a monografickým zpracováním problematiky evropeizace klíčových aktérů politického procesu v ČR. Empirický výzkum evropeizace zájmů autoři zařadili jak do adekvátního teoretického a konceptuálního rámce, tak do širšího středoevropského kontextu daného zkoumáním politických stran a zájmových skupin zemí Visegrádské skupiny. Monografie je určena především odborné čtenářské obci, výzkumníkům evropeizace a internacionalizace v českém politickém systému.

Více informací o knihách a objednávkách najdete na www.iips.cz

Boj s informačnou asymetriou v azerbajdžanskej ekonomike

FARIZ HUSEYNOV

Globálna finančná kríza mala negatívny dopad na azerbajdžanský bankový sektor, ale mnohí analytici tvrdia, že tento dopad bol vďaka absencii dobre fungujúceho akciového trhu v Azerbajdžane len limitovaný. Táto interpretácia je nesprávna, keďže akciový trh poskytuje najkomplexnejšie informácie o ekonomike a teda môže slúžiť ako najvhodnejšie meradlo dopadu krízy.

Finančné trhy sú obvyčajne vnímané ako buď substitúty, alebo komplementy bankového priemyslu. Kvôli lepšiemu skríningu a monitoringu môžu banky znížiť agentúrne náklady, zatiaľ čo akciové trhy poskytujú firmám aj investorom likviditu a udržateľný prístup k finančným prostriedkom. Ak sú si vzájomne substitútmi, potom môže rozvoj akciových trhov zvýšiť skryté náklady. Je teda veľmi dôležité merať ich dopad na ekonomický rast.

Niektorí autori, ako napríklad Stiglitz (1985) a Bhidé (1993) uprednostňujú banky kvôli lepšiemu korporátnemu riadeniu a alokácii zdrojov, iní, ako napríklad King a Levine (1993) tvrdia, že akciové trhy znižujú transakčné a informačné náklady. Akciové trhy tiež (podľa Allena a Galea, 2000) vyvolávajú aktivity vedúce k navýšeniu rastu viac než banky. Niekoľko ďalších textov tvrdí, že pre rast je podstatný kombinovaný efekt bánk a akciových trhov. Napríklad Demirgüç-Kunt a Levine (2004) považujú bankový priemysel za rastúci paralelne s finančnými tržmi. Beck a Levine (2004) navyše zdôrazňujú ako jednotlivý, tak aj kombinovaný efekt bánk a akciových trhov na tempo rastu.

Z perspektívy malej rozvojovej krajiny sa zdá, že vďaka finančnej kríze zaznamenali akciové trhy dôležitý fenomén – verejnosť získala aktuálne informácie o firmách. Hlavnou funkciou akciových trhov je poskytovať informácie verejnosti prostredníctvom odhaľovania požadovaných údajov. Krajiny bez takýchto normálne fungujúcich akciových trhov, ako je Azerbajdžan, teda počas krízy trpeli informačným vákuom.

Efekt finančnej krízy v Azerbajdžane môže byť rozdelený do dvoch stupňov. Prvým je dopad na bankový priemysel ako výsledok zahraničných záväzkov. Prvé znaky krízy sa objavili koncom októbra, kedy Moody's preradil do nižšej kategórie Unibanku a niekoľko ďalších komerčných bánk kvôli riziku spojenému s veľkým zahraničným dlhom vzniknutým za posledný rok. Centrálna banka Azerbajdžanu (CBA) poskytla pôžičku 50 miliónov AZN Unibanke za účelom vyslania pozitívnych signálov na trh a zachovania dôvery v azerbajdžanský bankový priemysel. CBA taktiež znížila jej refinančnú sadzbu z 15 percent v októbri na 2 percentá v júni. Celkový dopad tohto štádia je možné odhadnúť z verejne dostupných dát, ako sú napríklad indi-

viduálne bankové štatistiky od CBA a údaje o bankách od Fineko/ABC.

Druhý stupeň finančnej krízy v Azerbajdžane zasiahol reálnu ekonomiku. Mnohé verejné a súkromné spoločnosti v tomto štádiu čelili nízkym predajom a nízkej ziskovosti kvôli znižujúcemu sa dopytu, ako aj ťažkostiam so získavaním financovania. Tento efekt bol najsilnejší v iných ako ropných spoločnostiach, napríklad v strojárskom či chemickom priemysle a v metalurgii. Keďže domáci dopyt pokrýval iba malý zlomok priemyselnej produkcie, výrobný priemysel sa stal zraniteľným voči externým šokom. Exporty tohto priemyslu prudko poklesli o 50 – 70%, chemický priemysel sa v prvom štvrtroku 2009 doslova zastavil. Ale výskumník s obmedzenými dátami o tomto priemysle nemôže merať skutočný dopad finančnej krízy na individuálne spoločnosti.

Finančná kríza zvýraznila dôležitý rozdiel medzi bankovým financovaním a financovaním z kapitálových trhov: úroveň a dopad informačnej asymetrie. Kapitálové trhy vyžadujú, aby firmy poskytli viac informácií – a naopak, pokiaľ firmy uprednostňujú získanie fondov z kapitálových trhov, poskytujú investorom transparentné informácie o ich finančnom výkone. Inými slovami, keby sa Baku Stock Exchange (BSE), jediný akciový trh v krajine, správne ako skutočne fungujúci kapitálový trh a keby viac spoločností bolo ochotných uvádzať ich akcie na zozname BSE, nezávislí analytici a investori by mohli merať dopad krízy na tieto spoločnosti a dochádzať k záverom, ktoré by reflektovali ich názory a očakávania od ekonomiky.

Zatiaľ čo banky môžu zblízka monitorovať schopnosť spoločností udržať podmienky úveru, verejnosť nemá prístup k týmto informáciám. Analytici nemôžu hodnotiť reálnu situáciu ekonomiky za použitia výhradne agregát-

ných dát od Azerbajdžanského štátneho štatistického výboru. Veľké spoločnosti sú schopné zabrániť tomu, aby sa ich finančné výkazy dostali do médií a Ministerstvo daní nepožaduje od firiem odhaľovanie finančných údajov. V takomto hmlistom prostredí môžu mať fámy množstvo negatívnych dopadov. Ale možno najzávažnejším problémom je de facto nemožnosť rozlíšiť medzi „dobrými“ a „zlými“ firmami – spoločnosti s dobrým finančným výkonom sú nútené niesť rovnaké bremeno ako zle manažované firmy.

V záujme zabrániť podobnému vývoju v budúcnosti je potrebné zlepšiť úlohu BSE v poskytovaní zdrojov pre firmy. V súčasnosti je na zozname BSE iba šesť spoločností¹. Žiadne údaje o kapitalizácii trhov nie sú poskytované, možno kvôli nízkej, ale zároveň rastúcej likvidite sekundárneho trhu. Navyše regulačné úrady Azerbajdžanu tento fakt po mnohé roky popierali, alebo zámerne ignorovali. Hlavná aktivita trhu bola limitovaná na súkromné alebo priame umiestnenie akcií vydaných privatizovanými, štátom vlastnenými spoločnosťami, a nebola účinná vo vzťahu k navýšeniu likvidity trhu. Väčšina privatizovaných, štátom vlastnených spoločností zostala uzatvorenými akciovými spoločnosťami, a teda limitovala likviditu a rozvoj sekundárnych trhov pre ich podiely. Kríza ukázala, že je kľúčové, aby BSE prilákala firmy ponúkať ich podiely v rámci IPO.

Existuje niekoľko prekážok, ktoré odrádzajú spoločnosti od IPO. Predovšetkým manažéri spoločností v Azerbajdžane nie sú pripravení akceptovať výmenu vlastníkov kvôli financovaniu. Uprednostňujú bankové pôžičky pred kapitálovými tržmi, pretože inak by museli zdieľať hlasovacie a kontrolné práva. Hoci rastúce finančné možnosti dovoľujú firmám rásť, manažéri nie sú pripravení využiť tieto možnosti, pokiaľ by zdieľanie vlastníctva predstavovalo ich náklady. Po druhé, manažéri nie sú pripravení poskytnúť dost transparentnosti a odkryť ich finančný výkon. Limitovaná transparentnosť teda tiež spôsobuje, že bankové financovanie býva uprednostňované pred financovaním prostredníctvom kapitálových trhov.

Azerbajdžanský štátny výbor pre bezpečnosť jasne vníma dôležitosť kapitálových trhov. Vyhlásil šesť hlavných smerov (od rozvoja plne automatizovaných obchodných mechanizmov po zlepšenie ochrany investorov) za účelom podpory rozvoja akciových trhov v Azerbajdžane. Ale okrem toho je dôležité aj poskytovať stimuly pre verejné emisie akcií, akými sú napríklad investičné úvery alebo úľavy na daniach, čo by povzbudilo manažérov obchodovať vlastnic-

tvu za prostriedky financovania. A zavedenie princípu jedného zdieľaného hlasu je zásadné pre prilákanie investorov na kapitálových trhoch. Harris a Raviv (1989) zdôrazňujú, že tento princíp minimalizuje konflikty a optimalizuje hodnotu spoločnosti.

Koniec koncov, trhy pre vznikajúce spoločnosti v rozvojových krajinách, ako je AIM vo Veľkej Británii, Mothers v Japonsku a Alternext v Európe, môžu byť úspešným príkladom pre rozvoj BSE. Podobne ako Alternext a AIM, akciové trhy krajín patriacich do Spoločenstva nezávislých štátov by mali požadovať od každej spoločnosti, aby mala nominovaného poradcu, ktorý by jej radil pred a po uvedení na burzu. Títo poradcovia vo väčšine prípadov používajú svoju reputáciu na propagovanie spoločnosti na trhu, a tak ovplyvňujú likviditu podielov spoločnosti. Táto štruktúra môže byť úspešne spojená s trhovým mechanizmom, ktorý je určovaný trhovými ukazovateľmi a ponukou. Makléri zabezpečia dostatočnú likviditu a poradcovia poskytnú investorom transparentné a aktuálne informácie o spoločnosti.²

Zdroje

- Allen, F., Gale, D. (2000) *Comparing Financial Systems*, (Cambridge, MA: MIT Press).
- Bhide, A. (1993) 'The hidden costs of stock market liquidity', *Journal of Financial Economics*, 34, s. 1–51.
- Demirgüç-Kunt, A., Levine, R. (2001) *Financial Structures and Economic Growth. A Cross-Country Comparison of Banks, Markets, and Development*, (Cambridge, MA: MIT Press).
- Harris, M., Raviv, M. (1989) 'The Design of Securities', *Journal of Financial Economics*, 24, s. 255–287.
- King, R.G., Levine, R. (1993) 'Finance and growth: Schumpeter might be right', *Quarterly Journal of Economics*, 108, s. 717–738.
- Stiglitz, J.E. (1985) 'Credit markets and the control of capital', *Journal of Money, Credit, and Banking*, 17, s. 133–152.

¹ Táto informácia je z web stránky Federácie euro-ázijských akciových trhov, <http://www.feas.org>.

² Pôvodná verzia tohto článku sa objavila v Azerbaijan in the World, elektronickom dvojtyždenníku Azerbajdžanskej diplomatickej akadémie: Huseynov, Fariz (2009) „Battling Information Asymmetry in the Azerbaijani Economy,“ *Azerbaijan in the World*, Vol. II, No. 12, 15 June, URL: <http://ada.edu.az/biweekly/issues/vol2no12/20090701011922328.html>

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti.

IIPS se aktivně podílí na formování současné podoby politické vědy tím, že iniciuje a realizuje vlastní výzkumné projekty, pravidelně zveřejňuje výsledky svého výzkumu v periodických i neperiodických publikacích, koordinuje a organizuje konání odborných konferencí, seminářů a přednášek.

International Institute of Political Science

of Masaryk University
Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity

www.iips.cz

Akce organizované IIPS

Mezinárodní sympozium k politickému marketingu

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) a Institut pro srovnávací politologický výzkum (ISPO) spoluorganizovali Mezinárodní sympozium k politickému marketingu, které se uskutečnilo v prostorách Fakulty sociálních studií MU 7. – 8. října 2009.

První den sympozia proběhlo první mezinárodní Ph.D. kolokvium v Brně Metodologické spory a politický marketing, které vedl Robert Ormrod, Ph.D. a prof. Stephan Henneberg, Ph.D.

Druhý den sympozia se konala konference zaměřená na politický marketing v metodologickém i praktickém pohledu, jíž se účastnili jak vědci, tak „praktici“. Úvodní slovo měl Bruce Newman (DePaul University, Chicago), autor knihy Handbook of Political Marketing. Teoreticko-metodologické problémy představil Phil Harris (The Journal of Public Affairs), Stephan Henneberg a Robertem Ormrod. Druhý panel se věnoval praxi a nesl název „Election 2009“.

Česko-německý den na Masarykově Univerzitě

Mezinárodní politologický ústav MU, CEVRO Institut a Konrad Adenauer Stiftung, zastoupení v Praze, spoluorganizovali Česko-německý den na MU, který se uskutečnil 15. října 2009 na Fakultě sociálních studií MU. V rámci této události proběhlo na Fakultě setkání studentů i široké veřejnosti s organizacemi, spolky a nadacemi, které působí v oblasti zprostředkovávání vztahů mezi oběma zeměmi.

Organizace s kulturním, jazykovým, či vzdělávacím zaměřením během dne prezentovaly studentům svou činnost i svou agendu. Studenti měli jedinečnou možnost seznámit se i s možnostmi, které tyto organizace a spolky nabízejí, a to od vzdělávání a navazování vztahů až po stáže a pracovní příležitosti v Německu.

Mezinárodní konference v rámci Česko-německého dne

V rámci Česko-německého dne na MU proběhla taky mezinárodní konference na téma hospodářské a ekonomické reformy v Česku a Německu.

Aktuální vývoj v evropském hospodářství a společnosti postavil evropské země před nutnost přijímat řadu nepopulárních opatření. Rozsah potřebných změn je natolik významný, že je možno hovořit o reformním procesu, jenž může zásadním způsobem změnit charakter fungování státu ve společnosti. V této souvislosti se dokonce objevují názory o konci konceptu „welfare state“, jak jej známe z Evropy 20. století. Na opačném pólu úvah se rozvíjí diskuze o negativních důsledcích volných hospodářských toků a nutnosti jejich regulace.

Více informací najdete na www.iips.cz